

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ મધ્યે ગુજરાતની ઉચ્ચ અદાલતમાં

૨૦૨૪ની આર/પ્રથમ અપીલ નં. ૬૯૬

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય શ્રીમતી ન્યાયમૂર્તિ એમ. કે. ઠાકર

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા	ના
	હા	

=====

અરુણાબેન @ડિમ્પલબેન તે મૃત નીતિનભાઈ પટેલના વિધવા અને અન્ય

વિરુદ્ધ

ભારત સંઘ

=====

ઉપસ્થિતિ:

અપીલકર્તા (ઓ) નંબર ૧,૨,૩,૪ માટે દેવ ડી પટેલ (૮૨૬૪)

પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૧ માટે સુશ્રી વ્યોમા કે ઝવેરી (૬૩૮૬)

=====

કોરમ:માનનીય શ્રીમતી ન્યાયમૂર્તિ એમ. કે. ઠાકર

તારીખ:૧૭/૧૧/૨૦૨૫

મૌખિક ચુકાદો

૧. આ અપીલ રેલવે કલેઈમ્સ ટ્રિબ્યુનલ એક્ટ, ૧૯૮૭ ની કલમ ૨૩ હેઠળ, રેલવે કલેઈમ્સ ટ્રિબ્યુનલ, અમદાવાદ બેન્ચ, અમદાવાદ (ત્યારબાદ 'ટ્રિબ્યુનલ') દ્વારા O.A. નંબર IIU/૨૦૧૫/૦૩૨૦ માં પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૧૩.૦૫.૨૦૨૨ ના ચુકાદાને પડકારતા દાખલ કરવામાં આવી છે, જેના દ્વારા વિદ્વાન ટ્રિબ્યુનલે દાવેદાર-અપીલકર્તા દ્વારા રેલવે કલેઈમ્સ ટ્રિબ્યુનલ એક્ટ, ૧૯૮૭ (ત્યારબાદ 'એક્ટ') ની કલમ ૧૬ હેઠળ રજૂ કરવામાં આવેલ દાવો ફગાવી દીધો છે.

૨ અપીલકર્તાઓની રજૂઆત છે કે તેઓ મૃતક, નિતિનભાઈ પટેલના આશ્રિતો છે, જેઓ તારીખ ૨૮.૧૨.૨૦૧૪ ના રોજ મહેસાણાથી આબુ રોડ સુધી માન્ય મુસાફરી ટિકિટ ધરાવીને ડીએમયુ ટ્રેનમાં મુસાફરી કરી રહ્યા હતા. ચિત્રાસણી રેલવે સ્ટેશન નજીક, મુસાફરોના ભારે ધસારા અને ધક્કામુક્કીના કારણે મૃતક ધીમી ગતિએ ચાલતી ટ્રેનમાંથી નીચે પડી ગયા

અને સ્થળ પર જ મૃત્યુ પામ્યા. એક્ટ હેઠળ રૂ. ૪,૦૦,૦૦૦/- ના વળતરની માંગણી કરતા, અપીલકર્તાઓએ વિદ્વાન ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ દાવો રજૂ કર્યો હતો.

૨.૧ દાવાના સમર્થનમાં, અપીલકર્તાઓએ મેમોની નકલ, મૃતદેહની પહોંચ, ઘટનાસ્થળનું પંચનામું, ઇન્કવેસ્ટ પંચનામું, મુસાફરી ટિકિટ, પીએમ રિપોર્ટ, આવક વરધી, પાલનપુર રેલવે સ્ટેશન દ્વારા આપેલું પ્રમાણપત્ર, અપીલકર્તા નંબર ૧, ૩ અને ૪ ના ઇલેક્શન કાર્ડ, અપીલકર્તા નંબર ૧ નું સ્કૂલ લિવિંગ સર્ટીફિકેટ, રાશન કાર્ડ, જીઆરપી અને એસડીએમ દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવેલા આખરી તપાસ રિપોર્ટ, અને ગ્રામ પંચાયત દ્વારા આપવામાં આવેલું પેઢીનામું રેકૉર્ડ પર મૂક્યા હતા.

૨.૨ સામાવાળા-વિભાગના ઉપસ્થિત થયા પછી, ડીઆરએમ રિપોર્ટ સાથે જવાબ રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો. બંને પક્ષો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા પુરાવાઓ ધ્યાને લીધા પછી, વિદ્વાન ટ્રિબ્યુનલે અપીલકર્તાઓ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલ દાવો રદ કર્યો, જે આ કોર્ટ સમક્ષ પડકારનો વિષય છે.

૩ અપીલકર્તાઓ માટે વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી ડી.ડી. પટેલ અને પ્રતિવાદી માટે વિદ્વાન એડવોકેટ સુશ્રી ઝાબેરીને સાંભળ્યા.

૪. વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી પટેલે રજૂઆત કરી કે વિદ્વાન ટ્રિબ્યુનલે એક્ટની કલમ ૧૨૪ A માં વિચાર્યા મુજબ મૃતકનું મૃત્યુ સ્વયં-પ્રેરિત ઇજાના કારણે થયું હોવાના આધારે દાવો રદ કરીને ભૂલ કરી છે. તેઓ રજૂઆત કરે છે કે અપીલકર્તાઓનો કેસ એક્ટની કલમ ૧૨૪ A માં દર્શાવેલ અપવાદો હેઠળ આવે છે તે સ્થાપિત કરવા માટે સામાવાળા-વિભાગ વતી કોઈ પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીની તપાસ કરવામાં આવી નથી.

૪.૧. વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી પટેલ વધુમાં રજૂઆત કરે છે કે વિદ્વાન ટ્રિબ્યુનલે, માત્ર ધારણાઓ અને અનુમાનોના આધારે, એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા છે કે મૃતકનું મૃત્યુ તેમના પોતાના ગુનાહિત કૃત્યના કારણે થયું હતું. તેઓ રજૂઆત કરે છે કે પીએમ રિપોર્ટ સ્પષ્ટપણે મૃતકના શરીર પર બહુવિધ ઇજાઓ દર્શાવે છે, જે ડબ્બામાંથી અકસ્માતે નીચે પડી ગયા પછી ટ્રેન નીચે કચડાઈ જવાના પરિણામે થઈ હતી.

૪.૨. વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી પટેલ રજૂઆત કરે છે કે અણબનાવના કારણે મૃત્યુ થયું હોવાનું સાબિત કરવાની પ્રાથમિક જવાબદારી અપીલકર્તાઓએ અદા કરી દીધા પછી, આ કેસ અણબનાવ બનતો નથી પરંતુ આત્મહત્યા અથવા સ્વયં-પ્રેરિત ઇજાનો કેસ હતો તે સ્થાપિત કરવાની જવાબદારી સામાવાળા-વિભાગ પર ગઈ હતી. વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી પટેલ રજૂઆત કરે છે કે સ્વયં-પ્રેરિત ઇજાની દલીલને સમર્થન આપવા માટે આવી કોઈ જવાબદારી અદા કરવામાં આવી નથી કે કોઈ પુરાવા રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં

આવ્યા નથી.

૪.૩. વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી પટેલ વધુમાં રજૂઆત કરે છે કે એક્ટની કલમ ૧૨૪ A(b) હેઠળના અપવાદ અંગે સામાવાળા-વિભાગ દ્વારા તેના લેખિત જવાબમાં ક્યારેય દલીલ કરવામાં આવી ન હતી; છતાં, વિદ્વાન ટ્રિબ્યુનલે ભૂલથી એવું નિષ્કર્ષ કાઢ્યું છે કે અપીલકર્તાઓ દાવા માટે હકદાર નથી. આ સંજોગોમાં, વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી પટેલ રજૂઆત કરે છે કે અપીલ મંજૂર કરવા યોગ્ય છે અને પડકારવામાં આવેલ ચુકાદો રદ કરવો જરૂરી છે.

૪.૪. ઉપરોક્ત રજૂઆતોના સમર્થનમાં, વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી પટેલે યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિ. જસવંત મદનલાલ કોઠારી માં આ કોર્ટ દ્વારા આપેલા નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો છે, અને રજૂઆત કરી છે કે મૃતકના ઇરાદાને સ્થાપિત કરતા કોઈ પુરાવાના અભાવે, વિદ્વાન ટ્રિબ્યુનલે આ કેસને સ્વયં-પ્રેરિત ઈજાનો માનીને ભૂલ કરી છે અને તે રીતે દાવાની અરજી રદ કરી છે.

૫. તેનાથી વિપરીત, વિદ્વાન એડવોકેટ સુશ્રી ઝાબેરી રજૂઆત કરે છે કે, તપાસ અધિકારી દ્વારા રજૂ કરાયેલા રિપોર્ટ મુજબ, મૃતકનો મૃતદેહ બે ભાગમાં મળ્યો હતો, જેમાં ડોક ટ્રેકની બહાર અને બાકીનું શરીર ટ્રેક પર પડ્યું હતું. વિદ્વાન એડવોકેટ સુશ્રી ઝાબેરી વધુમાં રજૂઆત કરે છે કે મૃતકના શરીર પર છોલાવાના કોઈ નિશાન ન હતા, કે મૃતક ટ્રેનમાંથી પડી ગયા હતા તે સ્થાપિત કરવા માટે કોઈ સાક્ષીની તપાસ કરવામાં આવી ન હતી. તેઓ

રજૂઆત કરે છે કે વિદ્વાન ટ્રિબ્યુનલે ડીઆરએમ રિપોર્ટ પર આધાર રાખીને કોઈ ભૂલ કરી નથી, જે દર્શાવે છે કે મૃતકનું મૃત્યુ સ્વયં-પ્રેરિત ઈજાના કારણે થયું હતું અને અણબનાવના કારણે નહીં. આ રજૂઆતો કરીને, વિદ્વાન એડવોકેટ સુશ્રી ઝાબેરી અપીલ રદ કરવા અને વિદ્વાન ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમને કાયમ રાખવા માટે પ્રાર્થના કરે છે.

૬. સંબંધિત પક્ષકારોના વિદ્વાન એડવોકેટો દ્વારા કરવામાં આવેલી દલીલો ધ્યાને લીધા પછી અને વિદ્વાન ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા આપવામાં આવેલા કારણોનો સંદર્ભ લીધા પછી, આ કોર્ટ સમક્ષ વિચારણા માટે ઉપસ્થિત થતો મુખ્ય પ્રશ્ન એ છે કે શું હાલના અપીલકર્તાઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ દાવો અને મૃતકને થયેલી ઈજાઓ એક્ટની કલમ ૧૨૩(c) હેઠળ વ્યાખ્યાયિત કર્યા મુજબ 'અણબનાવ' ના ક્ષેત્રમાં આવે છે, અથવા શું આ કેસ એક્ટની કલમ ૧૨૪ A(b) ના શરતી વિધાન દ્વારા આવરી લેવાયેલ છે. ઉપરોક્ત પ્રશ્ન નક્કી કરવા માટે, કેટલાક નિર્વિવાદ તથ્યો સ્પષ્ટ કરવા જરૂરી છે, જે નીચે મુજબ વર્ણવેલ છે:

૬.૧. મૃતક તારીખ ૨૮.૧૨.૨૦૨૪ ના રોજ ડીએમયુ ટ્રેનમાં માન્ય ટિકિટ સાથે મહેસાણાથી આબુ રોડ મુસાફરી કરી રહ્યા હતા. જ્યારે ટ્રેન ચિત્રાસણી રેલવે સ્ટેશન પહોંચી, ત્યારે આસિસ્ટન્ટ સ્ટેશન માસ્ટર, શ્રી અવધ નારાયણ સાક્ષી, શ્રી રામા વાલ્મિકિ, પોઈન્ટ્સમેનને ટ્રેનના લોકો પાચલટને ક્રોસિંગ ઓર્ડર સોંપવાની સૂચના આપી. તેમ કર્યા પછી, જ્યારે તેઓ સ્ટેશન ઓફિસે

પાછા ફર્યા, ત્યારે એક અજાણ્યા મુસાફરે બૂમ પાડી કે એક વ્યક્તિ કપાઈ ગયો છે. ઘટનાસ્થળે દોડી જતાં, તેમણે જોયું કે એક વ્યક્તિની ડોક ધડથી અલગ થઈ ગઈ હતી, શરીર ટ્રેકની વચ્ચે પડ્યું હતું, અને ડોક ટ્રેકની બહાર પડી હતી. પીએમ રિપોર્ટ મુજબ, નીચે મુજબની ઈજાઓ નોંધવામાં આવી હતી:

▯ મૃતદેહ બે ભાગમાં મળ્યો.

(એ) ઉપરના જડબા વગરની ખોપરી (માથું).

(બી) નીચેના જડબા, ડોક, ઉપરના અંગો અને નીચેના અંગો વગરનું ધડ.

▯ ચહેરાના હાડકા સાથે મેન્ડીબ્યુલર સાંધા પર ક્રિગઝેગ રીતે મોટો કચડાયેલો અને ફાટેલો ઘા જે પાછળથી ઓસિપિટલ હાડકા સુધી અને નીચે ખોપરીના હાડકા સુધી લંબાયેલો હતો.

▯ લાલ રંગના સ્નાયુ પેશીઓ.

▯ કરોડરજ્જુ/સ્નાયુ/શ્વાસનળી/અન્નનળી/મોટી અને નાની ધમનીઓ અને શિરાઓ કચડાયેલી અને અલગ થયેલી. બંને કાન નીચેના ભાગેથી ફાટેલા. જમણા ગાલ પર આશરે ૧૦ સેમી, ડાબા ગાલ પર ૬ સેમી લાંબો ઘા.

▯ ખભો: ફાટેલા ઘા ની સંખ્યા ૨ જેનું માપ આશરે ૨ X ૩ સેમી અને ૨ X ૨ સેમી.

▯ હાથ: જમણા હાથ પર ફાટેલા ઘા નું માપ આશરે ૨ X ૨ સેમી હાડકું ભાંગેલું

દેખાય છે. જમણો હાથ મણકાના સાંધાના ભાગે.

▯ ઢીંચણ: ફોટેલા ઘા ની સંખ્યા ૩ થી ૪ અને માપ આશરે ૪ X ૨ સેમી, ૩ X ૩ સેમી અને ૧ X ૧ સેમી. આગળના ભાગે પણ ફોટેલો ઘા હાજર. ડાબી પડખાની બાજુનું માપ આશરે ૨ X ૨ સેમી. જમણી બાજુ ઇલિયાક પર કાપાનો ડાઘ એન્ટે-મોર્ટમ માટે હાજર.

૬.૨. ૨૦૧૪ ના આવક વરધી નંબર ૯૦ માં નોંધાયેલ છે કે સ્ટેશન માસ્ટરે માહિતી આપી હતી કે એક વ્યક્તિ ટ્રેનથી કપાયેલી હાલતમાં મળ્યો હતો. વધુમાં, સ્ટેશન સુપ્રિન્ટેન્ડેન્ટ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલ રિપોર્ટ દર્શાવે છે કે, પ્રાથમિક માહિતી મુજબ, એક વ્યક્તિએ ડીએમયુ ટ્રેનમાં કથિત રીતે આત્મહત્યા કરી હતી.

૬.૩. પોલીસ સબ-ઈન્સ્પેક્ટર, પાલનપુર રેલવે પોલીસ સ્ટેશન દ્વારા આપવામાં આવેલ પ્રમાણપત્ર દર્શાવે છે કે ચિત્રાસણી રેલવે સ્ટેશન, પ્લેટફોર્મ નંબર ૧ પર, તારીખ ૨૮/૧૨/૨૦૧૪ ના રોજ એક નિતિનભાઈ શાંતિભાઈ પટેલનું અકસ્માતે મૃત્યુ થયું હતું.

૬.૪. એએસઆઈ દ્વારા તારીખ ૨૯/૧૨/૨૦૧૪ ના રોજ નોંધવામાં આવેલ મૃતકના ભાઈ, શ્રી ચિરાગભાઈ શાંતિભાઈ પટેલનું નિવેદન દર્શાવે છે કે મૃતક પરિવારના કોઈ સભ્યને જણાવ્યા વગર ઘર છોડીને ગયા હતા.

વધુમાં, મૃતક પાસેથી મળી આવેલ મોબાઈલ ફોનમાં ૧૦૦ મિસ્ડ કોલ બતાવે છે, જે હકીકતનો ઉલ્લેખ પોઈન્ટ ઓફિસરના નિવેદનમાં પણ છે.

૭ આ તબક્કે, કલમ ૧૨૩(૮) અને ૧૨૪ A નો સંદર્ભ લેવો જરૂરી છે, જે નીચે મુજબ વાંચવામાં આવે છે:

"૧૨૩(૮): "અણબનાવ" એટલે-- (૧) (i) આતંકવાદી અને વિઘટનકારી પ્રવૃત્તિઓ (પ્રતિબંધ) એક્ટ, ૧૯૮૭ (૧૯૮૭ નો ૨૮) ની કલમ (૩) ની ઉપ-કલમ (૧) ના અર્થમાં આતંકવાદી કૃત્ય કરવું; અથવા (ii) હિંસક હુમલો કરવો અથવા લૂંટ કે ધાડ પાડવી; અથવા (iii) મુસાફરોને લઈ જતી કોઈપણ ટ્રેનમાં કે તેની ઉપર, અથવા વેટિંગ હોલ, કલોક રૂમ અથવા રિઝર્વેશન કે બુકિંગ ઓફિસમાં અથવા કોઈપણ પ્લેટફોર્મ પર અથવા રેલવે સ્ટેશનના પરિસરમાં કોઈપણ અન્ય સ્થળે કોઈપણ વ્યક્તિ દ્વારા રમખાણો, ગોળીબાર કે આગચંપીમાં સામેલ થવું; અથવા

(૨) મુસાફરોને લઈ જતી ટ્રેનમાંથી કોઈપણ મુસાફરનું અકસ્માતે નીચે પડી જવું.]

૧૨૪ A. અણબનાવના કારણે વળતર.--જ્યારે રેલવેના કામકાજ દરમિયાન કોઈ અણબનાવ બને છે, ત્યારે રેલવે તંત્ર તરફથી એવું કોઈ ગેરકાયદેસર કૃત્ય, બેદરકારી કે ક્ષતિ થઈ હોય કે જેનાથી ઈજાગ્રસ્ત થયેલા મુસાફરને અથવા મૃત્યુ પામેલા મુસાફરના આશ્રિતને દાવો દાખલ કરવા અને તે અંગે નુકસાની વસૂલ કરવા માટે હકદાર બનાવે કે ન બનાવે, પરંતુ અન્ય

કોઈ કાયદામાં કંઈપણ દર્શાવેલ હોય તેમ છતાં, રેલવે તંત્ર આવા અણબનાવના પરિણામે મુસાફરના મૃત્યુ અથવા ઈજાના કારણે થયેલા નુકસાન માટે નિયત કરવામાં આવે તે મર્યાદા સુધી અને તે હદ સુધી જ વળતર ચૂકવવા માટે જવાબદાર રહેશે:

પરંતુ શરત એ છે કે જો મુસાફરનું મૃત્યુ અથવા ઈજા નીચેના કારણોસર થાય તો રેલવે તંત્ર દ્વારા આ કલમ હેઠળ કોઈ વળતર ચૂકવવાપાત્ર રહેશે નહીં--

(એ) તેના દ્વારા કરવામાં આવેલી આત્મહત્યા અથવા આત્મહત્યાનો પ્રયાસ;

(બી) સ્વયં-પ્રેરિત ઈજા;

(સી) તેનું પોતાનું ગુનાહિત કૃત્ય;

(ડી) ઘેન અથવા પાગલપનની સ્થિતિમાં તેના દ્વારા કરવામાં આવેલું કોઈપણ કૃત્ય;

(ઈ) કોઈપણ કુદરતી કારણ અથવા રોગ અથવા તબીબી કે સર્જિકલ સારવાર, સિવાય કે ઉક્ત અણબનાવના કારણે થયેલી ઈજાને લીધે આવી સારવાર જરૂરી બની હોય.

સ્પષ્ટીકરણ.--આ કલમના હેતુ માટે, "મુસાફર" માં સમાવેશ થાય છે--

(i) ફરજ પરનો રેલવે સેવક; અને

(ii) જે વ્યક્તિએ કોઈપણ તારીખે મુસાફરોને લઈ જતી ટ્રેન દ્વારા મુસાફરી

કરવા માટે માન્ય ટિકિટ અથવા માન્ય પ્લેટફોર્મ ટિકિટ ખરીદી હોય અને તે અણબનાવનો ભોગ બને છે.] પરંતુ શરત એ છે કે જો મુસાફરનું મૃત્યુ અથવા ઈજા નીચેના કારણોસર થાય તો રેલવે તંત્ર દ્વારા આ કલમ હેઠળ કોઈ વળતર ચૂકવવાપાત્ર રહેશે નહીં--

(એ) તેના દ્વારા કરવામાં આવેલી આત્મહત્યા અથવા આત્મહત્યાનો પ્રયાસ;

(બી) સ્વયં-પ્રેરિત ઈજા;

(સી) તેનું પોતાનું ગુનાહિત કૃત્ય;

(ડી) ઘેન અથવા પાગલપનની સ્થિતિમાં તેના દ્વારા કરવામાં આવેલું કોઈપણ કૃત્ય;

(ઈ) કોઈપણ કુદરતી કારણ અથવા રોગ અથવા તબીબી કે સર્જિકલ સારવાર, સિવાય કે ઉક્ત અણબનાવના કારણો થયેલી ઈજાને લીધે આવી સારવાર જરૂરી બની હોય.

સ્પષ્ટીકરણ.--આ કલમના હેતુ માટે, "મુસાફર" માં સમાવેશ થાય છે--

(i) ફરજ પરનો રેલવે સેવક; અને (ii) જે વ્યક્તિએ કોઈપણ તારીખે મુસાફરોને લઈ જતી ટ્રેન દ્વારા મુસાફરી કરવા માટે માન્ય ટિકિટ અથવા માન્ય પ્લેટફોર્મ ટિકિટ ખરીદી હોય અને તે અણબનાવનો ભોગ બને છે.]"

૮. 'સ્વયં-પ્રેરિત ઈજા' તેમજ 'અણબનાવ' ની વિભાવના અંગે યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિ. રીના દેવી, જે (૨૦૧૯) ૩ SCC ૫૭૨ માં રિપોર્ટ થયેલ છે તેમાં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા વિગતવાર ચર્ચા કરવામાં આવી છે, જેમાં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

"૨૨: જોસેફ પીટી (ઉપરોક્ત) માં, પીડિતને ચાલુ થયેલી ટ્રેનમાં પ્રવેશવા જતાં ઈજાઓ થઈ હતી. પ્રશ્ન એ હતો કે શું કલમ ૧૨૩(૮) હેઠળ વ્યાખ્યાયિત કર્યા મુજબ 'અણબનાવ' માં તેને ઈજાઓ થઈ હોવાનો તેનો દાવો ગ્રાહ્ય રાખી શકાય કે કેમ અથવા તે કલમ ૧૨૪ A કલમ (b) ના શરતી વિધાન દ્વારા આવરી લેવાયેલ હતો કે કેમ. વડી અદાલતે ઠરાવ્યું કે આત્મહત્યા અથવા આત્મહત્યાના પ્રયાસના કિસ્સામાં ઈરાદાપૂર્વકનું કૃત્ય આવશ્યક છે. 'સ્વયં-પ્રેરિત ઈજા' ની વિભાવના આત્મહત્યાના પ્રયાસથી અલગ હોવાથી, આવા ઈરાદાની જરૂર નથી અને ગુનાહિત ઈરાદા વગર પણ જો કોઈ વ્યક્તિ બેદરકારીથી વર્તે છે, તો આવા અકસ્માતમાં થયેલી ઈજાઓ 'સ્વયં-પ્રેરિત ઈજા' ગણાશે. સંબંધિત અવલોકનો નીચે મુજબ છે:

"૨૪. તેથી, શરતી વિધાનના બે ભાગોને બે અલગ-અલગ ઉદ્દેશ્યો પ્રાપ્ત કરવા માટે અર્થઘટન કરવા જોઈએ. આપણે "સ્વયં-પ્રેરિત ઈજા" શબ્દનો અર્થ માત્ર શબ્દકોશો દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલ સ્ત્રોતોમાંથી જ નહીં, પરંતુ કાયદામાં જે સંદર્ભમાં તેનો ઉપયોગ થયો છે તેના પરથી પણ સમજી શકીએ છીએ. કાયદામાં વપરાયેલ "સ્વયં-પ્રેરિત ઈજા" શબ્દ એવો તારવી શકાય કે

જે વ્યક્તિ પોતાની ક્રિયાના કારણે ભોગવે છે, જે ઉતાવળિયા કે બેદરકારીભર્યા કૃત્ય કરતાં કંઈક વધુ છે. પરંતુ તે આત્મહત્યાના પ્રયાસનું ઈરાદાપૂર્વકનું કૃત્ય હોવું જોઈએ નહીં. જ્યારે એવા કિસ્સાઓ હોઈ શકે છે જ્યાં આત્મહત્યાના પ્રયાસ સુધી ન પહોંચતી સ્વયં-પ્રેરિત ઈજા કરવા માટેનો ઈરાદો હોય, પણ એવા કિસ્સાઓ પણ હોઈ શકે છે કે જ્યાં, ઈરાદાને ધ્યાનમાં લીધા વિના, વ્યક્તિ સંપૂર્ણ બેદરકારી સાથે વર્તે, જેમાં તે સાવચેતીના તમામ નિયમોને નેવે મૂકે અને તેની ઉંમર, સંજોગો વગેરેની પરવા કર્યા વિના પોતાના નુકસાન માટે કૃત્ય કરે. આ કેસના તથ્યો દર્શાવે છે કે અપીલકર્તાએ પોતાની ઉંમરને ધ્યાનમાં લીધા વિના અને ફૂટબોર્ડ કરતાં નીચલા સ્તર પરથી ટ્રેનમાં ચડવાના સ્થિતિજન્ય ગેરફાયદા અને જોખમોથી પૂર્ણપણે વાકેફ હોવા છતાં વિપરીત બાજુથી ચાલુ ટ્રેનમાં ચડવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો. એ સામાન્ય જ્ઞાન છે કે ફૂટબોર્ડ અને ડબ્બાના દરવાજા પરના હેન્ડરેલ્સ પ્લેટફોર્મ પરથી ચડવા અને ઉતરવા માટે મુસાફરોની સુવિધાર્થે ડિઝાઇન કરવામાં આવ્યા છે. અને સાથે જ, જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ નોન-પ્લેટફોર્મ બાજુથી ટ્રેનમાં ચડવાનો પ્રયાસ કરી રહી હોય, ત્યારે તે ટ્રેકની નીચે રાખેલા કાંકરાના ઢગલા પર અને તે પણ નીચલા સ્તરે ઊભી હશે. વધુમાં, તેણે હેન્ડરેલ્સ પકડવા માટે પોતાને લંબાવવું પડશે અને બોગીની નીચે લટકતા ફૂટબોર્ડ દ્વારા ઉપર ચડવા માટે મથામણ કરવી પડશે. જ્યારે ટ્રેન ચાલુ હોય ત્યારે જોખમની શક્યતા ગાણિતિક ગણતરી મુજબ વધી જાય

છે. આ બધી બાબતોને મનમાં વિઝ્યુઅલાઈઝ કરતાં, માત્ર એ જ ઠરાવી શકાય કે અપીલકર્તાનું કૃત્ય અત્યંત બેદરકારી, અવિવેક અને મૂર્ખામીભર્યું હતું. એ અવિવાદિત છે કે એક્ટની કલમ ૧૨૪ A નો હેતુ અણબનાવમાં સામેલ ઈજાગ્રસ્ત મુસાફરને અથવા મૃતક મુસાફરના આશ્રિતોને ઝડપી ઉપાય પૂરો પાડવાનો છે. એક્ટની કલમ ૧૨૪ A મુસાફર અથવા તેના આશ્રિતોને વળતર પૂરું પાડે છે જેઓ અણબનાવમાં ઈજા અથવા મૃત્યુ પામે છે, પછી ભલે અણબનાવ રેલવે તંત્ર તરફથી કોઈ ગેરકાયદેસર કૃત્ય, બેદરકારી કે ક્ષતિનું પરિણામ ન હોય. આ હદ સુધી, તેને નો-ફોલ્ટ લાયબિલિટી કહી શકાય. જો કે એક્ટમાં વળતર ચૂકવવા અંગેની જોગવાઈઓને કલ્યાણકારી કાયદાનો એક ભાગ કહી શકાય, પરંતુ નિર્દયતાથી, અવિવેકથી કે અવિચારી રીતે વર્તનાર વ્યક્તિને પુરસ્કૃત કરવા માટે તેને વધુ પડતું ખેંચી શકાય નહીં. કાયદામાં એવી કોઈ જોગવાઈ અમારા ધ્યાને લાવવામાં આવી નથી જે મુસાફરોને રેલવે ટ્રેકની નોન-પ્લેટફોર્મ બાજુથી ટ્રેનમાં પ્રવેશવાની મંજૂરી આપતી હોય. જો કે, સામાવાળાના કાઉન્સિલે તેને પ્રતિબંધિત કરતી કાયદાની કોઈ જોગવાઈ દર્શાવી ન હતી. કોઈ મુસાફર વિપરીત બાજુથી ટ્રેનમાં ચડતી વખતે ઈજા પામે તે કૃત્ય સ્વયં-પ્રેરિત ઈજા છે કે નહીં તેનો પ્રશ્ન દરેક કેસના તથ્યો પર આધારિત છે. માત્ર એક વ્યક્તિ વિપરીત બાજુથી ટ્રેનમાં પ્રવેશવાની પ્રક્રિયામાં ઈજા પામી તેથી, તેને સ્વયં-પ્રેરિત ઈજા ગણાવવા માટે પૂરતું નથી, સિવાય કે તથ્યો અને

સંજોગો દર્શાવે કે તેનું કૃત્ય તદ્દન અવિચારી, અસંગત, નિર્દય અને પરિણામોની પરવા કર્યા વગરનું હતું. આ કેસમાં સ્થાપિત તમામ તથ્યો અને સંજોગો દર્શાવે છે કે અપીલકર્તાનું કૃત્ય તેના જીવન અથવા અંગને જોખમમાં મૂકવાની આસન્ન શક્યતાની પૂર્ણ જાણકારી સાથેનું હતું અને તેથી, તે એક્ટની કલમ ૧૨૪A ના શરતી વિધાન (b) માં વ્યાખ્યાયિત "સ્વયં-પ્રેરિત ઈજા" શબ્દ હેઠળ યોગ્ય રીતે આવે છે."

૯. એ સાચું છે કે ઘટના 'અણબનાવ' હતી કે 'સ્વયં-પ્રેરિત ઈજા' નો કેસ હતો તે સ્થાપિત કરવાની પ્રાથમિક જવાબદારી દાવેદાર પર રહેલી છે, જે જવાબદારી સંબંધિત હકીકતો દર્શાવતું સોગંદનામું રેકૉર્ડ પર મૂકીને અદા કરી શકાય છે. ત્યારબાદ, જવાબદારી રેલવે પર જાય છે, અને દર્શાવવામાં આવેલી હકીકતો અને ઉપસ્થિત સંજોગોના આધારે પ્રશ્ન નક્કી કરવાનો રહે છે.

૧૦. ઉપરોક્ત વર્ણવેલ હકીકતો દર્શાવે છે કે મૃતક પરિવારના સભ્યોને જણાવ્યા વગર ઘર છોડીને ગયા હતા; તેમના મોબાઈલ ફોન પરથી આશરે ૧૦૦ મિસડ કોલ મળી આવ્યા હતા; મૃતદેહ બે ભાગમાં મળ્યો હતો, જેમાં ડોક ટ્રેકની બહાર અને બાકીનો ભાગ ટ્રેકની વચ્ચે પડ્યો હતો; અને પીએમ રિપોર્ટમાં અકસ્માતે પડી જવાથી સામાન્ય રીતે થતી ઈજાઓ, જેમ કે છોલાપું વગેરે દર્શાવાઈ ન હતી. આ સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને, આ કોર્ટનો વિચારાયેલ અભિપ્રાય છે કે અપીલકર્તાઓનો દાવો રદ કરીને વિજ્ઞાન

ટ્રિબ્યુનલે કોઈ ભૂલ કરી નથી.

૧૧. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા (ઉપરોક્ત) માં આ કોર્ટના ચુકાદા પર રાખવામાં આવેલ આધાર અસ્થાને છે. સદર ચુકાદાનું અવલોકન દર્શાવે છે કે તેમાંનો કેસ એવા મુસાફર સંબંધિત હતો જે, ટ્રેન પ્લેટફોર્મ પર પહોંચતા જ, અનામત ડબ્બામાંથી જનરલ કોચમાં જવા માટે ઉતરતી વખતે પડી ગયો હતો અને ઈજા પામ્યો હતો, અને જે આખરે ઘટનાના આશરે એક વર્ષ પછી તે ઈજાઓને કારણે મૃત્યુ પામ્યો હતો. તે તથ્યાત્મક પૃષ્ઠભૂમિમાં, આ કોર્ટે રેલવે ક્લેઈમ્સ ટ્રિબ્યુનલના વળતર આપવાના નિર્ણયને કાયમ રાખ્યો હતો. હાલના કેસના તથ્યો તદ્દન અલગ ધોરણ પર છે.

૧૨. આ કોર્ટના અભિપ્રાય મુજબ, હાલના કેસના તથ્યો સ્પષ્ટપણે અલગ પડે છે, અને તેથી સદર નિર્ણય અપીલકર્તાઓને વળતર મેળવવામાં મદદરૂપ થશે નહીં.

૧૩. કેસના સરેરાશ તથ્યો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં લેતા, વિદ્વાન ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા કોઈ ભૂલ કરવામાં આવી હોવાનું કહી શકાય નહીં. તે મુજબ, હાલની અપીલ નિષ્ફળ જાય છે અને આથી રદ કરવામાં આવે છે.

(એમ. કે. ઠાકર, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.